

FÜGGELÉK 5: „A kreatív gazdaság helyzete, fejlesztési feltételei és lehetőségei a budapesti városrégióban” tanulmány összefoglalója (Dr. Kovács Zoltán, Dr. Egedy Tamás; MTA FKI)

A 21. században egyértelműen felértékelődött a kreativitás, a tudás és az innováció szerepe a gazdasági fejlődésben. Számos vizsgálat tanúsága szerint a gazdasági fejlődés motorjai egyre inkább a nagyvárosok. A nagyvárosok nemzetközi versenyében egyre nagyobb szerepe van annak, hogy **milyen társadalmi és gazdasági környezetet képesek kínálni** a kreatív és innovatív gazdasági tevékenységek letelepedéséhez. A fenti elmélet alapját lényegében az képezi, hogy a „kreatív tudás szektor” a korábbiakhoz képest térben jóval koncentráltabban jelenik meg és erőteljesebben kötődik a nagyvárosokhoz.

A rendszerváltozás óta bekövetkezett gazdasági átalakulás során egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy Magyarország az európai gazdasági versenyben elsősorban a tudásalapú gazdasági ágazatokban veheti fel a versenyt vetélytársaival. Ennek megfelelően 2000 után a kreatív és tudás intenzív gazdasági ágazatok (összefoglaló néven **kreatív tudás szektor**) fejlesztése egyre jobban a nemzeti, regionális és helyi gazdasági stratégiák középpontjába került. Ezekből a stratégiákból azonban egyelőre hiányoznak, vagy nehezen felismerhetők **a ténylegesen fejlesztendő húzóágazatok**, amelyek a jövőben biztosíthatják az ország és városai versenyképességét.

Összegezve az európai tapasztalatokat Magyarország helyzetét az alábbiak szerint jellemezhetjük:

- A kreatív tudás szektor gazdasági szerepét tekintve **Magyarország pozíciója európai összehasonlításban gyenge-közepesnek minősíthető**. Bizonyítja ezt egyrészt az, hogy a kreatív ágazatokban foglalkoztatottak és vezető pozíciót betöltők 21%-os arányával Magyarország az európai középmezőnyben foglal helyet. Reménykeltő ugyanakkor, hogy ezzel az értékkel megelőzi például Spanyolországot, Ausztriát és Olaszországot.
- Ugyanakkor a Richard Florida elméletén alapuló 3T (tehetség, technológia, tolerancia) modell alapján elvégzett számítások szerint hazánk az európai országok **alsó harmadában található**.
- A kreatív tudás szektor összesített súlyát vizsgálva elmondhatjuk, hogy **a kelet-közép-európai nagyvárosok (köztük Budapest) közel sincsenek hátrányban** nyugat-európai társaikkal szemben. Abból a szempontból sem fedezhető fel különbség a keleti és nyugati városok között, hogy mindenhol nagyobb arányt képviselnek a munkaerőpiacon a tudás intenzív ágazatok a kreatív ágazatokhoz viszonyítva. Jelentős eltérések mutatkoznak ugyanakkor a kreatív iparágak területén, mivel a kelet-közép-európai nagyvárosokban a kreatív szektor munkaerő-piaci részesedése egyértelműen elmarad a nyugati nagyvárosok mögött (Budapest ebből a szempontból szerencsére kivételt képez).
- A magyar kreatív gazdaság hajtómotorjaként, egyértelműen kiemelkedve a hazai városok közül **a budapesti városrégió lényegesen kedvezőbb helyet foglal el az európai városok mezőnyében**, mint Magyarország az államok rangsorában. Ez alapvetően Budapest kapuváros szerepével hozható összefüggésbe.

Fontos kihangsúlyoznunk, hogy az országon belül jelentős regionális különbségek fedezhetők fel a kreatív tudás szektor gazdasági szerepét illetően. Budapest túlsúlya már-már fullasztó, ráadásul időben egyre erősödő. A kreatív gazdaság hazai területi megoszlásával kapcsolatban a következőket állapíthatjuk meg:

- A kreatív tudás szektor rendszerváltozás utáni gyors fejlődésében a főváros városhierarchiában elfoglalt vezető helye mellett meghatározó szerepe volt **a külföldi**

működő tőkének és az innovatív beruházásoknak, amelyek döntően Budapestre érkeztek az 1990-es években.

- Jelenleg a főváros gazdasági mutatói (pl. vállalkozások száma) kedvezőek és támogatják a kreatív gazdaság fejlődését, míg a demográfiai mutatók (pl. elöregedés) inkább negatívan hatnak.

A kreatív és tudásalapú gazdasági ágazatokban működő gazdasági szervezetek száma Magyarországon 2004-ben megközelítette a 264 ezret, a vállalkozásokban és költségvetési szervezetekben összesen 872 ezer foglalkoztatott dolgozott, s közel 48 milliárd EUR árbevétele volt a cégeknek. A Budapesti Agglomeráció, mint Magyarország egyetlen igazi nagyvárosi régiója mindig is meghatározó szerepet játszott a kreatív gazdaságban.

- A kreatív és tudásalapú ágazatok koncentrációja (cégek és foglalkoztatottak száma, árbevétel) nagyobb fokú a városregió területén, mint egyébként a főváros súlya a magyar gazdaságban. A kreatív és tudásalapú vállalkozások a városregió, de különösen a főváros területén összességében **lényegesen nagyobb arányt képviselnek a gazdasági szervezetek között**, mint az ország egyéb területein.
- 2004-ben a kreatív vállalkozások 42,3 %-a (mintegy 112 ezer társas és egyéni vállalkozás) tevékenykedett a budapesti városregió területén, s összesen 427 ezer főt foglalkoztatott. A szektor vállalkozásai Budapesten és agglomerációjában összesen 28 milliárd EUR árbevételt produkáltak.
- A budapesti agglomeráció mellett az ország „legkreatívabb” megyéi közé Győr-Moson-Sopron és Borsod-Abaúj-Zemplén megye tartoznak, illetve az átlagosnál kedvezőbb pozíciót foglalnak el Hajdú-Bihar és Fejér megye. (A megyék adatait a nagy egyetemi központok torzítják, felfelé „húzzák.”)

Az egyes kreatív és tudásalapú al-szektorok jelentőségéről és súlyáról az alábbi összegző megállapításokat tehetjük:

- Az IT (infokommunikáció-technológia), valamint a K+F és felsőoktatás szektorba sorolható cégekkel gyakrabban találkozhatunk a városregió területén, s kiemelkedő szerepük van a város kreatív gazdaságban. Az IT szektorból a városregió területén működik az országban található vállalkozások 53,6%-a, a K+F és felsőoktatás szektor részaránya 52,4%.
- A kreatív tudás szektoron belül az agglomeráció településeiben az országos arányokat tekintve nagyobb súlyt képviselnek a kreatív ipar, az IT és a pénzügyi szervezetek, mint Budapesten, míg ott ugyanez a jogi és üzleti, illetve a K+F és felsőoktatási szervezetekről mondható el.
- A foglalkoztatottak szempontjából kiemelhető Budapesten a pénzügyi al-szektor szerepe, valamint a jogi és üzleti szolgáltatások al-szektora.
- A cégek számához viszonyítva kiemelkedően magas a budapesti agglomeráció foglalkoztatásban és árbevételekben játszott szerepe Magyarországon a pénzügyi szektorban: habár a cégeknek csak 27,4%-a található a fővárosi agglomerációban, a foglalkoztatottak 66,5%-a, illetve a bevételek 91,9%-a (!) esik a városregió területére.
- **A kreatív iparágak kedvező fejlődési tendenciát mutatnak** a vállalkozások és foglalkoztatottak számát, valamint az árbevételeket tekintve. Gyakorlatilag ez az egyetlen ágazat a szektoron belül, amelyben mindhárom mutatót tekintve nőtt a budapesti városregió súlya Magyarországon.
- A Budapesti Agglomeráció területén 2004-ben az IT szektorba tartozó gazdasági szervezetekben volt a legmagasabb az egy cégre, illetve egy dolgozóra eső bevétel. Legalacsonyabb mutatókkal a költségigényesebb K+F és az alacsonyabb jövedelemtermelő képességű felsőoktatásban találkozunk.

Kreatív gazdaság
Kreatív közigazgatás

- A cégek és foglalkoztatottak száma, valamint az árbevételek abszolút értéke szempontjából a Jogi és gazdasági tevékenység (TEAOR'03 kód: 741); az Egyéb fogyasztási cikkek kiskereskedelme (524); az Egyéb gazdasági szolgáltatások (pl. fényképészet, csomagolás, fordítói tevékenység, telefoninformáció) (748); a Mérnöki tevékenység, tanácsadás (742); valamint a Szoftverszaktanácsadás, -ellátás (722) játsszák a legfontosabb szerepet.

3

A tanulmányban részletesen tárgyaljuk a) a kreatív tudás szektorban foglalkoztatottak; b) a menedzserek, valamint c) a transznacionális (külföldi) munkavállalók véleményét a budapesti városrégióról. Bemutatjuk azon puha és kemény tényezőket, amelyek a munkavállalói és a munkaadói oldal Budapestre történő vonzásában és letelepedésében meghatározó szerepet játszanak.

Miért érkeznek a munkavállalók és a kreatív cégek Budapestre? A fenti kérdésre az alábbi válaszokat adhatjuk:

- A magyar és külföldi munkavállalók **döntően a kemény tényezők miatt érkeznek Budapestre**, ezek között meghatározó szerepe van a munkalehetőségeknek, illetve a főiskolai-egyetemi tanulmányoknak
- A kreatív cégek elsősorban ugyancsak a kemény tényezők mentén választják Budapestet: alapvetően **a piac és a munkaerőpiac mérete miatt** települnek a Budapesti Agglomerációba.
- A menedzserek egybehangzó véleménye szerint a puha faktorok közül **az informális kapcsolatok meghatározó szerepet játszanak** a magyar gazdaságban, így a vállalkozások sokat profitálhatnak a fővárosi jelenlétből. Emellett megemlíthetjük, hogy Budapesten és környékén általában magasabb színvonalú jogi, pénzügyi, kereskedelmi, logisztikai stb. szolgáltatásokat vehetnek igénybe a vállalkozások.
- A kreatív és tudás intenzív ágazatokban dolgozó szakemberek letelepedését meghatározó legfontosabb motiváló tényezők ugyancsak kemény faktorok: **a lakás ára, a lakás mérete és a tömegközlekedés elérhetősége**, mint kemény faktorok.
- A döntési folyamatban a puha faktorok is mérlegelésre kerülnek. Ezek közül **a lakókörnyezet minősége és atmoszférája** a legfontosabbak. A vonzó puha faktorok között még a munkahely közelségét, valamint a forgalom nagyságát és az általa okozott zajhatásokat is figyelembe veszik a kreatívak.
- Budapestről elsősorban a fiatalok számára bír nagy vonzerővel és **erős a városrégió lakosság megtartó képessége**, azaz aki egyszer beköltözött, ritkán akar onnan el- illetve továbbköltözni. A fiatalabbak inkább a kemény faktorok mentén választják lakóhelyüknek a városrégiót, míg a puha faktorok inkább az idősebb, 45 év fölötti korosztályoknál jelenik meg lakóhely választási preferenciaként.
- A munkaadók és menedzserek a cég telephelyválasztása során **elsősorban kemény faktorokat mérlegelnek**. Ezek között vezető helyen szerepel **az iroda ára, mérete és infrastruktúrája**, valamint az iroda jó **megközelíthetősége és közlekedési kapcsolatai**. Különös hangsúllyal szerepel a telephely választási folyamatban a menedzseri réteg lakóhelye.
- A második körben kerülnek előtérbe a puha tényezők: a telephelyválasztás során **az iroda környezete egyre fontosabb faktorként jelenik meg**. A puha faktorok közül az informális kapcsolatok és szolgáltatások magas színvonalú nemcsak makroszintű vonzó tényezők, hanem fontos mikro szintű helyben tartó tényezők is a kreatív vállalkozások számára.

Kreatív gazdaság
Kreatív közigazgatás

Budapest erősségei és gyengeségei a kreatív tudás szektorban dolgozó munkavállalók és menedzserek véleménye szerint az alábbiak szerint foglalhatók össze:

- Budapest esetében a városrégió legfontosabb erősségei: a) **munka- és karrierlehetőségek**, amelyek a hazai és külföldi munkavállalók számára rendkívül erős vonzó tényezőként jelentkeznek; b) **A kulturális élet magas színvonala, a szabadidős, sportolási és szórakozási lehetőségek**; c) **Szolgáltatások, kereskedelmi hálózatok, gasztronómia**.
- A puha faktorok közül **a lakóhelyi környezet**, a magas színvonalat és minőséget is hordozó lakónegyedek, **a város földrajzi fekvése**, valamint a városra jellemző **kulturális miliő emelhető ki**.
- A városrégió legnagyobb gyengeségei között a kemény faktorok közül **a magyar adózási rendszert emelik ki a kreatívok**. Emellett a **magas megélhetési költségeket** is feltétlenül meg kell említenünk, mivel mindhárom célcsoport véleménye szerint a fizetésekhez képest nagyon drága az élet Magyarországon, illetve Budapesten.
- A puha faktorok közül a **levegőszennyezést, a szennyezett környezetet és a zajt** említhetjük első helyen. Ez különösen annak fényében nyer új jelentést, hogy a megkérdezettek közel fele szerint Budapesten egyértelműen romlott az életminőség az elmúlt években. A főváros gyengeségei között **a tolerancia**, a másság elfogadásának és a társadalom nyitottságának az alacsony szintje előkelő helyen szerepelnek.
- Elsősorban a menedzserek és külföldiek véleménye szerint Magyarországon rendkívül **alacsony a politikai kultúra színvonala**. Kedvezőtlen helyzetet teremt az **adminisztráció és a bürokrácia** feleslegesen magas szintje is.
- Összességében a kreatívok véleménye szerint Budapesten a legfontosabb limitáló tényezők: a magas megélhetési költségek, a közlekedés és közösségi közlekedés problémái, a város és a lakókönyezet tisztasága, a levegőminőség és zajszennyezés helyzete, valamint az intolerancia és az agresszivitás egyre magasabb szintje.

A tanulmány zárófejezetében a szerzők a budapesti városrégió gazdasági, társadalmi és épített környezetére vonatkozóan fejlesztési javaslatokat fogalmaznak meg, valamint a kreatív tudás szektor témaköréhez kapcsolódóan 8 kérdéskört bocsátanak vitára.